

Onderwerp

Reactie op toezegging Integrale Commissie

Aanleiding

Bij de vorige behandeling van de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland, in de toenmalige Integrale Commissie, zijn aantal vragen gesteld met betrekking tot de indicatoren van de monitor. Hieronder vindt u de gestelde vragen, de reactie op deze vragen en de overwegingen daarbij.

Hoe om te gaan met de beschikbare indicatoren voor natuur?

Naar aanleiding van eerdere vragen van de (toenmalige) Statenleden over de in de monitor Leefomgeving opgenomen indicatoren voor natuur, hebben wij aan Naturalis gevraagd om hierin te adviseren. Om scherp te aan te brengen in hun onderzoek, is de vraag die wij daarbij aan hen hebben gesteld:

- Stel je zou 2 indicatoren mogen gebruiken om de kwaliteit van de natuur in Zuid-Holland te duiden, welke 2 indicatoren zouden dat dan zijn?

In het bijgevoegde rapport van Naturalis is hun antwoord op die vraag opgenomen. Zij komen tot het voorstel om dan uit te gaan van:

- De biodiversiteit op basis van de 'rode lijst' soorten;
- De kwaliteit van de NNN-gebieden.

Met de beide voorgestelde indicatoren wordt impliciet ook de ontwikkeling van soorten (binnen en buiten beschermde gebieden) en de invloed van stikstof daarop meegenomen.

In de huidige Monitor Leefomgeving Zuid-Holland zijn de volgende indicatoren opgenomen:

- Kwaliteit habitattypen in Natura 2000 gebied
- Kwaliteit leefgebied/populatiegrootte vogel- en habitatrichtlijn-soorten in N2000 gebied
- Kwaliteit NNN
- Soortenontwikkeling (op basis van de Living Planet Index)
- Stikstofoverschrijding gebieden

Vanuit beleidsperspectief van natuurontwikkeling is het wenselijk om onderscheid te maken in:

- De kwaliteit van aangewezen natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland, inclusief N2000)
- De ontwikkeling van de relevante (icoon)soorten in het landelijk gebied
- De ontwikkeling van de relevante (icoon)soorten in het stedelijk gebied

Deze indicatoren sluiten aan bij het advies van Naturalis, waarbij ons voorstel is om aanvullend nog onderscheid te maken tussen de ontwikkeling van (icoon)soorten in het landelijk en in het stedelijk gebied. Daarbij is het voorstel is om niet de rode lijst soorten te monitoren, maar de (icoon)soorten, omdat de rode-lijst soorten vooral voorkomen binnen natuurgebieden. Bovendien worden Rode Lijst soorten landelijk bepaald en niet provinciaal. Daarnaast biedt het Naturalis rapport onvoldoende antwoord op de vraag welke data beschikbaar zijn, hoe gevoelig deze zijn voor veranderingen in de tijd en voor welke veranderingen dan. Nu is vooral gekeken hoe bestaande indicatoren zich onderscheiden van andere indicatoren in Monitor Leefomgeving en de indicatoren van de Atlas Natuurlijk Kapitaal.

Voorgesteld wordt de komende periode toe te werken naar een wijziging naar de hiervoor genoemde drie indicatoren. Op dit moment is dat nog niet mogelijk omdat de monitoringssystemen van NNN en N2000 nog niet op elkaar aansluiten, waardoor dit nog niet samengevoegd kan worden en nog onvoldoende inzichtelijk is of de benodigde databronnen voor de relevante (icoon)soorten (openbaar) beschikbaar zijn en met voldoende regelmaat worden ververs.

In de huidige versie van de monitor leefomgeving is daarom de huidige set van indicatoren voor Natuur nog gehandhaafd. In de komende periode zullen wij de indicatoren verder uitwerken, ook in lijn met de uitwerking van de Beleidsprestatie-indicatoren voor de Beleidsmonitor, zodat uiteindelijk een integraal stelsel ontstaat om de invloed van ons beleid en de impact daarvan op de natuurkwaliteit van de leefomgeving optimaal in beeld te brengen. Ook zal hierin het beschikbaar hebben van een specifieke indicator over stikstofoverschrijding gebieden vanuit andere overwegingen dan vanuit natuurontwikkeling worden meegenomen.

Het toevoegen van een indicator voor droogte

Om antwoord te geven op deze vraag zijn wij ervan uitgegaan dat het hier droogte betreft in relatie tot natuurontwikkeling. Daarvoor geldt dat in 2022 heeft de Commissie m.e.r. op verzoek een advies heeft uitgebracht over de opzet en uitwerking van de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland. In hun advies hebben zij het voorstel gedaan om een nieuwe indicator Verdroging natuurgebieden aan de monitor toe te voegen, met als toelichting dat een gebied is verdroogd als aan dat gebied een natuurfunctie is toegekend en de grondwaterstand in het gebied onvoldoende hoog is dan wel de kwel onvoldoende sterk om bescherming van de karakteristieke grondwaterafhankelijke natuur, waarop de functie toekenning is gebaseerd, in dat gebied te garanderen. Een gebied met een natuurfunctie wordt ook als verdroogd aangemerkt als ter compensatie van een te lage grondwaterstand water van onvoldoende kwaliteit moet worden aangevoerd. Natuurgebieden waar de verdroging met voorrang wordt bestreden zijn aangewezen als zogenaamde TOP-gebieden.

Onze reactie op het advies van de commissie m.e.r. is destijds geweest dat binnen de Kader Richtlijn Water is een aparte (lokale) deelttest Grondwaterafhankelijke natuur is opgenomen binnen de beoordeling van grondwaterlichamen. Hoewel de indicator "Grondwater" in de monitor leefomgeving alleen wordt gescoord op generieke deelttesten, is de informatie in principe beschikbaar. Omdat de verdrogingsproblematiek verder geen hoge prioriteit kent binnen de problematiek met de natuurkwaliteit in Zuid-

Holland, vonden wij het opnemen van een aparte indicator voor verdroging van natuurgebieden om die reden niet gerechtvaardigd. Achter deze zienswijze staan wij nog steeds en ons voorstel is nog steeds om deze indicator niet toe te voegen.

Het toevoegen van een indicator over dierenwelzijn

Om duurzame landbouw in onze provincie te stimuleren verkennen wij de mogelijkheden voor doelsturing door middel van een KPI-systematiek. Wij hebben hier diverse pilots voor opgestart. Werken met een KPI-systematiek biedt naast sturen ook kansen voor het monitoren van duurzame landbouw. Melkveehouders houden de gegevens over hun bedrijf waarmee de KPI's berekend worden al bij in de zogenaamde Kringloopwijzer. Op dit moment hebben wij als provincie geen toegang tot deze data, dit is logisch omdat dit bedrijfsgevoelige informatie betreft.

Er zijn verschillende KPI-sets waarmee gewerkt zou kunnen worden, bijvoorbeeld de KPI-K set (waar LNV voornamelijk mee werkt). In de KPI-K set is het voornemen om ook indicatoren voor dierenwelzijn op te nemen. Deze indicatoren zijn nu nog niet ontwikkeld. Het kennisconsortium KPI-K project schrijft hierover het volgende: 'Er wordt nog gezocht naar een passende invulling voor het thema dierenwelzijn en diergezondheid. Er wordt gekeken naar meerdere diersectoren. Dierenwelzijn en diergezondheid zijn belangrijke maatschappelijke onderwerpen waar de laatste decennia veel in is geïnvesteerd, niet in de laatste plaats door de diersectoren. De manier van dierenhouden heeft effect op meerdere opgaven die in de KPI-kernset worden gemonitord. Een KPI voor dierenwelzijn/diergezondheid draagt bij aan de integraliteit van de set.' (Bron: <https://edepot.wur.nl/59097>)

Gezien de mogelijke trade-offs tussen milieumaatregelen (die vanuit de NPLG-opgaven wenselijk zijn) en dierenwelzijn, zijn wij als provincie voorstander van een integrale KPI-set waarin ook dierenwelzijn een plek krijgt. Wij werken nauw samen met LNV, boeren en andere partijen aan het ontwikkelen van een passende KPI-set. Daarnaast verkennen wij de mogelijkheden om toegang te krijgen tot de (geanonimiseerde) data waardoor het opnemen hiervan in de monitor leefomgeving op termijn mogelijk zou worden.

Het voorstel is om geen aparte indicator over dierenwelzijn op te nemen, maar dit aspect onderdeel te laten zijn van de al in de Monitor Leefomgeving opgenomen indicator Duurzame Landbouw. Op basis van de nadere uitwerking van de KPI-sets, kan de indicator Duurzame Landbouw in de toekomst worden aangepast.

Het toevoegen van een indicator over emissie van zeer zorgwekkende stoffen

Gegeven de complexiteit van zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) is om voorstel om dit moment geen eigen indicator te ontwikkelen voor ZZS in de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland, maar aan te sluiten bij de indicatoren zoals deze worden ontwikkeld door RIVM (rapport 'Indicatoren ZZS-emissiebeleid', d.d. 18 okt. 2023 <https://www.rivm.nl/publicaties/indicatoren-zzs-emissiebeleid>). Het blijkt in de praktijk niet goed mogelijk om de effecten van ZZS in één indicator in kaart te brengen en een combinatie van verschillende (sub)indicatoren zal nodig blijven om de voortgang het ZZS-beleid te monitoren. Daarnaast is informatie over ZZS soms nog beperkt beschikbaar, waardoor de onderbouwing van een aantal indicatoren nu nog diverse onzekerheden en beperkingen kent. Het RIVM gaat voorstellen doen voor negen

effectindicatoren die zich richten op emissies en concentraties van ZZS en verband houden met het monitoren van de voortgang bij het weren van ZZS uit de leefomgeving. Het RIVM ontwikkelt ook een database om de ZZS-uitstoot van Nederlandse bedrijven te kunnen verzamelen en toegankelijk te maken. Dat is nodig om de indicatoren van gegevens te voorzien. Wij zullen de ontwikkelingen vanuit het RIVM volgen en ook in contact treden over de mogelijkheden van voor Zuid-Holland specifieke indicatoren.

Binnen de huidige Monitor Leefomgeving bevindt zich een aantal indicatoren waarbij de aanwezigheid van ZZS onderdeel is van de beoordeling. Het gaat daarbij om de indicatoren over lucht- en waterkwaliteit. Binnen deze indicatoren worden enkele ZZS impliciet al meegenomen.

De relatie tussen de klimaatonderlegger en de Monitor Leefomgeving

De provincie Zuid-Holland en de Zuid-Hollandse waterschappen hebben samen een [Klimaatonderlegger](#) ontwikkeld. Dit is een set kaarten die op basis van de meest recente kennis inzicht verschaft in de uitdagingen die water, bodem en klimaat meegeven voor bebouwing, landbouw en natuur. Aan de basis van de Klimaatonderlegger ligt een set kaarten die klimateffecten weergeeft tot 2100 over verzilting, verdroging, hitte, bodemdaling, wateroverlast en waterveiligheid. In de Monitor Leefomgeving zijn indicatoren opgenomen voor Wateroverlast en Hittestress, waarbij respectievelijk wordt gekeken naar het aantal kwetsbare panden voor wateroverlast en inwoners van Zuid-Holland dat woont in een buurt waarbinnen geen sprake is van hitte-eilandeffect. Zowel de klimaatonderlegger als de indicatoren van de Monitor Leefomgeving zijn gebaseerd op dezelfde onderliggende databronnen vanuit de [Klimaatatlas provincie Zuid-Holland](#).

Overigens, de Klimaatonderlegger heeft niet de status van norm of toetskader. De Klimaatonderlegger wordt wel benut in de gebiedsuitwerkingen voor het ZH-PLG en het Ruimtelijk Voorstel en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening vraagt in artikel 6.35a om aandacht te besteden aan effecten van klimaatverandering, waar de Klimaatonderlegger eveneens voor gebruikt kan worden.